

Flor. in d.l. 2. tamen prædicti tres intellectus rectè possunt procedere secundum quod supra declaravi. Cartera circa hanc materiam vide in duobus tit. de serv. alius collendi, & alius non tollendi, & quod not. in l.fin. § fin. C. de serv. & aqua.

CAPUT XII.

De servitute cloacæ.

- 1 Ius cloacæ immittende quod sit.
- 2 Servitus cloacæ fundo rustico quando debet dicatur.

Ius * cloacæ immittende servitus a ^{est scilicet} rustici prædij, in l. ius a cloacæ, D. de servit. secundum gloss. ibi p. l. 2. in princ. D. de servit. rust. prædior. quia si intelligantur de prædio rustico dominante, gloss. optimè dicit. Sed si intelligeretur de prædio serviente, beret addi, de fundo urbano servitutem debente rustico fundo: ut endem gloss. in d.l. 2. in vers. domum, in 2. dect. & utroque modo dicitur servitus rustica, ex quo debetur fundo rustico, quia servitus debetur prædio dominanti. l. 1. cum gloss. in vers. aream, D. de servit. urbano. prædior. & dixi in titulo preced. in 1. quæst. & ideo si servitus cloacæ debetur fundo urbano, dicitur urbana, de qua dixi supra in primo libro in tit. de cloacis.

2 Sed si queratur * quando dicatur servitus cloacæ deberi fundo rustico; dic quod quandoque licet per vicini domum habere cloacam, d.l. 2. in princ. ad quam cloacam coloni agri mei proper necessitatem sui corporis accedunt, quod agro meo experit: id quod dicitur nullica servitus: ne dicit gloss. in d. l. 2. in vers. cloacam. Et ita potest

intelligi, d.l. 2. & d.l. ius cloacæ. Sed quando debere servitus pro pertinendo fundo urbano: tunc dicetur servitus urbana inspecto fundo dominanti, cui servitus debetur: & quia ista materia cloacæ fuit examinata supra, in primo libro in titulo de cloacis. & plenus supra in tit. de aqueductu in idem. quæst. princ. ver. nile, & convenienter etiam subicie, usque ad finem, & aliqua supr. de servitute via in 3. & ult. quæst. id est non expedit hic alter declarare, &c.

ADDITION.

- 1 Ius cloacæ. Cloacæ mere usus, an potest impediari per te, vide Specul. de causa posse. Paragrapho 3. in fin. & §. 4. ver. scilicet sed nunquid, & cloacæ materialia, vide in titulo, D. de cloa. per totum.

CAPUT XIII.

De servitute prætorij, vel protecti.

- 2 Prætorium, vel protectum habere licet in fundo, que servitus esse dicatur.
- 2 Prætorium quid propriè dicatur.
- 3 Prætorium, quid alijs protectum dicitur, quid sit.

ESt * etiam servitus rustica prætorium, vel protectum habere licet in fundo, ut ibi recipi possint coloni agri mei, l. 2. cum gloss. versiculo protectum, D. de servit. rust. præd.

Prætorium * autem dicitur locus in qua patrifamilias residere solent, & merces

De Servit. Rust. Prædior.

merces, & species tanquam in horreis retinente, C. de offic. rellor. provin. l. multi. & sumuntur hoc ex eo, quia prætorium solet dici locus, in quo prætor reddit iura, ut dicit glo. in l. plenius, in princ. D. de usq. & hab. Si igitur aliqui licet in fundo vicini prætorium habere, in quo sui coloni, sive ipse, aut sua familia possint residere caula sui fundi rustici, dicitur servitus rustica.

- 3 Protectum * verò quod alijs projectum dicitur, est illud quod illi provehit, ut nunquam removatur, qualia sunt moenia, l. malii, & si project. D. de verbis sequit. & l. quæmadm. §. si protectum, D. ad l. Aquil. & l. si duo, §. item viduum, & §. Labo. l. si duo, D. nisi posside. cum ita non sit licetum protectum super solo alterius facere, vel habere in fundo vicini pro utilitate fundi rustici, dicitur servitus rust. de qua loquitur, l. 1. de servit. rust. præd. Et ista rubrica declaratur per ea quæ dicta sunt in titulis proximè alleg.

CAPUT XIV.

De servitute innominata.

- 1 Servitutes innominatae que dicantur.
- 2 Servitutes que per quatuor elementa va versantur.

Post urbanas * servitutes que nominatae dicuntur, domum primo libro figuravimus, ut ex ea exterea servitutes urbanae que nomine non reperiuntur intelligi possint. Nunc verò consequens, ut in hoc libro secundo, declaratis rusticis servientibus nominatis alijs ordinem adhibeamus, quo alio modo reperiantur facile, & habent & intelligi possint.

- 1 Servitutes terra qua sint, & quibus imponantur.
- 2 Religiosi si concedant, ut in aliquo loco sepulturam facere possint, & ibi sepelire corpora, si postea cum eis conveniant, ne sepeliam, nisi usque ad certum numerum, & quod non possint inibi monumentum cum lapidibus, nisi usque ad certam mensuram extrahere: an talis conventione valeat.

3 Fundum si quis habuerit: per quem solebat ire ad casa fundo portulas, & ipsum alteri legaceri: an si legaturi sibi fundum legatum petat: heredes excipere possit servitatem dictis casis deberi.

- 4 Casa quid propriè dicatur, & quid capanna.

Qum est terra, ideo prius de ipsa in genere videamus, polita specialiter de quibusdam servitutibus terram concerentibus declarabimus.

Primo est in primis scindendum, servitudes hujusmodi imponi posse, ut boves per quos colitur fundus, in vicino agro pascantur, & ita Nerat. lib. 2. membranarum scribit, ut Ulpian, refert in l. 3. in princ. ff. de serv. rust. pred. de qua dixi supr. in tit. de serv. juris pacendi. Item ut huius vicini in villa cogantur, coadiuque habeantur, & pedamenta ad vincas ex vicini pradio sumantur, & vicino, cuius lapidicina fundo suo imminent, idest sine juxta agrum eum ex parte superiori posse te concedere ius esse, terram in fundum jacere, taxa posita habere, & ut in eius lapides pervolvantur, ibique possit habeantur, indeque exportentur, haec omnia habentur in dict. l. 3. in princ. Item potest constitui servitus gestandi, vel in tuo uvas premendi, vel area tua ad frumenta, caricae leguminis exprimenda utendi, habenti predium rusticum pro eo constitui. *I. Mela. S. fin. cum gloss. & Bar. ff. de aīm. & cibar. leg.* Item servitus rusticus constitui potest, ut sylva cadua, & pedamenta vineis non defici, si causa fuodis nisi dominantis fiat. Item & Marijanus probat servitutem talen constitui posse, ut tugurium mihi licet habete in tuo, scilicet si habeam pacui servitutem, aut pecoris appellendis si hyems ingrederit, habeam quo me recipiam; vel si fuerit constituta servitus propter colentes agrum meum, quatenus in tugurio agri tuoi recipiantur, ut est text. cum gloss. in ves. habeat. *I. velutis vers. item hyslo. D. de serv. rust. pred.* Item servitudes pradiorum tam in fo-

lo, quam in superficie imponi posse, l. 3. ff. de serv. quod declara, ut ibi per gloss. & Dd. Item servitudes rusticorum pradiorum, & si corporibus accedunt, incorporales tamen sunt, & idcirco non usi capiuntur. *I. servitudes pradiorum, in princip. eod. titul. caveri autem, ut ad certam altitudinem monumentum adficerit, non potest: quia id quod humani juris esse debet, servitatem non recipit.* Item nec illa quidem servitus consistere potest, ut certus numerus hominum in uno loco humetur, l. 4. que incipit caveri. ff. communia pradior. & idcirco dicit ibi Paul. de Cato, per illam text.

Quod si religiosi concedant in aliquo loco, ut possum facere sepulturam & ibi incipiit se pelire; si postea covenient cum eis, ut non possim se pelire, nisi usque ad certum numerum, & quod non possim ibi extire monumentum cum lapidisbus, nisi usque ad certam mensuram, ita conventione non valit, & potero se pelire quod volam, & etiam ornare sepulchrum lapidis prout decet, l. 1. §. interdistion. ff. de mort. infer. & Paul. hoc vult. *I. statuas. C. de relig. & sancti. fin. non obstante contradictione illorum religiosorum;* sed si vellem prohiberi, arg. l. si cui. ff. de servit.

Sed in specie nunc quæ situr de casis, si quis habet fundum per quem solebat ire ad casas junctas fundo, & ipsum alteri legat, an si legatus perat fundum sibi legatum, possit hæredes exciperi servitutem deberi dictis casis, ut sic possit iri per illum fundum ad dictas casas. Et videtur quod non: quia nulla servitus fuit ante mortem restatoris, quia res sua nemini servit. *I. in re communi. ff. de serv. urb. pred. cum sim.* Nec potest mortem videtur servitus servus aliqua

De Servit. Rust. Praeditor.

403

aliqua debet, ex quo non sicut per restatorem imposita, quia respromittitur libera, ubi servitus imposita non repertitur, l. alius. & l. si adib. C. de serv. Tamen dicendum est contrarium, ex quo testator legavit proprietatem fundi per quem ad casas solebat venire: ut l. testarix in princ. ff. de serv. vend. & probatur in l. si fundum sub conditione, §. qui fundum ff. de leg. 1. & l. si in princ. ff. de serv. urb. pred. & per Bart. in l. 1. ff. de serv. leg. ubi omnino est videndum de hac materia. Quæ autem * dicatur eas, Bald. in cap. 2. si duo fratres in eadem casa, in tenui. de fra. de no. benef. invest. dicit quod est vulgare italicum, & solet dici cadendo, quando est quedam domuncula; sed nimirum cabanna dicatur casa sive domus; dicit Bald. ibi, recurrente esse ad vulgare; nam illud quod communiter homines dicunt, in vulgaris est inspicendum: proprietatem non dicunt domus, quia non consistit ex parte, & ex recto, ff. de usuc. l. cum qui ades, qui dicit esse ad statuum; sed vide gloss. Inst. de re. diu. §. 1. in ver. willis, quæ declarat quæ dicatur cabanna.

CAPUT XVII.

De cultura terrarum.

Vicinus loci privati superioris, si ita per sulcos araverit, atque per portas, ut ad inferiorem fundum aqua veniret, an possit? ut vero aqua arcenda judicio cogi possit; ut in alteram partem aret.

Opus si quispiam arando faciat, ex quo aqua pluvia vicino nocere possit, si alter fundus coli non poterat actione aqua pluvia arcenda non tenetur.

Sulcos, vel fossas si quispiam in vicini inferioris damnum, seu ex latere facere vult, dabo quod non possit, quomodo ei succurratur.

CAPUT XVI.

De Tugurio.

Tugurium in fundo alieno facere, an licitum sit.

Tugurium quid dicatur remissio.

Tugurium * an sit licitum in fundo alio facere? Dic quod non regulariter, l. qui manuad. si tract. ff. ad legem. Aquil. & l. qui item, §. si ad jannam ff. quod vi, aut clam, nisi sit im-

posta servitus, l. veluti, de serv. rug. pred. & si fiat non imposta servitus, potest propria autoritate domini fundi destrui: ut d. §. si protectum, & §. si ad jannam, quod not. Sapè quando in locis ubi sunt pasqua, contenditur de possessione, vel qualis, partes faciente tuguria, aut casas, ut sub eis stent pecoratij sui, vel coloni, ut ibi ponant scenum: quia si fiat in fundo alterius, potest dominus propria autoritate, & impunè destruere per dicta jura. Et quid sit tugurium, vide l. tugurij ff. de verbis, signif.

Eccl. 2. r. i. f.

rioris agrum spectarent: Respondendum est, dominum fundi inferioris non posse facere, quoniam agrum suum superiorum vicinus quemadmodum vellat, naret, ut est rex in l. vicinus in pr. D. de aqua pluv. arc.

² Ex quo not. secundum Bart. ibi, quod si arando aliquis opus faciat, ex quo aqua pluvia nocere possit vicino, si alter fundus coli non poterat, non tenetur actione aquæ pluv. arc. Sed si alio opere fundus poterat coli, tenetur ea actione, & ita intelligatur vers. sequens, sed si quos, secundum Bart. & Joan. de Molib. gl. autem habuit alium intellectum, videlicet ut lex, vicinus in principiis intelligatur, etiam quando sulci erant nocitiū fundo vicini inferiori, si non animo nocendi facti sunt, sed causa agri colendi, & est ratio: quia naturaliter fundus inferior debet servitutem superiori, ut aquam recipiat, l. 1. §. fin. cura l. seq. D. de aqua pluv. arc. & idem si dominus superior non posset bene colere fundum suum sine sulcis aquariis, ibi licitum est eos facere, ut ibi, & l. 1. §. de eo opere cod. tit. Sed adverte quod loquitur quando vicinus habebat fundum ex latere, & faciebas sulcos ex transverso, animo seminandi fundo vicini, & non propter necessitatim, vel utilitatem culturae, vel aliter. Et tertio potest intelligi illa l. vicinus, secundum Paul. de Castr. quia aut quis facit sulcos aperitos arato ad seminandum, & potest facere sicut vuln. sive per longum, sive per transversum, sive loquuntur, l. vicinus in princ. Aut quis vult facere hos non causa seminandi, sed causa aquam retinendi, qui dicuntur sulci aquarij: & tunc distinguuntur. Aut sine illis non poterat ager cogi, & idem, Aut poterat, & tunc fecerat: & ita loquitur vers. sed si quos, probatur in l. 1.

ADDITIO.

a Vicini. Vicinus potest aquam venientem ex fundo, vel recto vicini, in currentem, vel fundum suum retinere, & depellere, ne sibi noceat. Pand. de Castr. in l. quiesce, l. 1. de ser. & suprad. per Bar. Cap. de serv. mb. c. 12. 6. 46. cap. 47. & sequent.

CAP.

CAPUT XVIII.

De seminatione plantarum.

- 1 In fundo suo unicuique seminare herbas, & arbores plantare, vires putare, &c. licitum est.
- 2 Aqueductus servitutem per fundum tuum ad fundum meum si mihi debes: non poteris in fundo tuo fodere, vel aliud facere, per quod aqua corruptio patitur.
- 3 Fundi sui in finibus, an alicui planare licitum sit: & si radices in vicini fundum intraverint, vel frondes, aut rami protendantur, an vicinus eus propria autoritate incidere valent.
- 4 Glans ex arbore sua si in fundum meum cecidit, an tibi ipsam affere licet, & si prohibeam, quo interdicto teneas.
- 5 Glandis appellatione, an omnes fructus contineantur.
- 6 Glandem tuam, qui in fundo meo cadit, si pecus meum comedenter, qua actione teneas.
- 7 Hortum vicinus qui certo tempore pratum irrigare solebat, si primum feceris, assidueque postea irrigatione vicino nocere caperit, quid juris.

Postquam de cultura terrarum dicere incepimus: consequens est, ut de seminatione plantarum, putatione, & infestatione aliqua dicamus.

Et primo secundum est regulariter quem posse in fundo suo seminare arbores, herbas plantare a, vires, arbores putare, & alia huiusmodi facere: quia in re sua qualibet moderator est & arbiter. l. in remandata, Cod. mand.

& nemo potest prohiberi ut sua re quocunque modo voluerit, immo si voluerit, potest agere actione injuriarum l. injuriarum actio. §. p. ff. de inj. & l. qui pendet, de act. empl. nisi prebeat servitus imposita. l. aliis, & l. si adibens C. de serv. not. Bald. in cap. 2. in ist. si de fed. fu. con. in usib. feu. & c. ceterum, de judic. & Ant. de Bur. in c. misc. extra de jurejur.

Et idem * sequitur ex hoc, quod si mihi debes servitutem aqueductus per fundum tuum ad fundum meum: vel hoc anno duxi aquam per fundum sime vitio, non potes in illo fundo tuo fodere, succidere, putare, edificare, vel aliud facere per quod aqua inquietur, vitetur, corruptio patitur, deterioretur, & si hoc fiat teneris interdicto de aqua quae. & ext. ns est text. in l. 1. §. Labo putat. ff. de aqua quae. & est.

Sed circa * plantationem arborum quare potest, an sit licitum alicui in suo arbores plantare, & in finibus vicini, vel frondes aut rami protenduntur supra fundum vicini, an vicinus possit eas propria autoritate incidere: & si fructus arboris meae ceciderint in fundum vicini, videlicet omnis que p. e. dixi supra in l. lib. in ist. de arboribus, & in ist. de serv. ne ianubibus officiatur. in q. q.

Quibus * adde, si glans ex arbore eis in fundum meum cecidit, & extat, licitum est tibi tertio, quoque die afferre illam, & si prohibeam, teneor interdicto de glande legenda.

Et * appellatione glandis omnes s fructus continentur, ut l. urica, & ibi gloss. Bart. & Dd. ff. de glan. le. & l. Iulianus, §. glans. ff. ad exhib. Item si non patior tolle glandem, teneor ad exhibendum, quemadmodum si ruam materia in agrum meum dela-

tam tibi auferre non patiar. d.l. *Itin-*
mus, §. *glans*.

Item * si immisso pecore de�aco glandem tuam, qua in fundo meo ca-
dit, si dolo malo pecus immisi, ut glandem comedet, teneor ad exhibe-
endum ut d. §. *glans*, & etiam actione
in factum agere poteris, l. qui ser-
vanda, §. *glans*, D. de prescript. verb.

De * Irrigatione aliquid dicamus,
& si vicinus qui horrum solebat cer-
temdore irrigare, pratum illuc fecer-
it, ceteraque assida irrigatione vici-
no nocere, an Jurisconfutus, neque
damni infecti, neque pluviae arc. cum
teneri actione, nisi locum complan-
averit, eoque facta ciuitatis aqua ad vi-
ciniū pervenire capitur, ut est text. not.
in l. apud Trebatium, §. vi vicinus. D.
de aqua pluv. arcen. & hoc intellige
secundum gloss. ibi, quando in suo, sed
si in alieno aliquid faceret, tenetur,
l. si quando in fin. D. si serv. vend. &
ibi hoc etiam vult gloss. Sed Paul. de
Castr. intelligit illius §. vi vicinus non
aliter fundum poterat colere aliqui
tenebantur, leg. r. §. de opere. de aqua
pluv. arcen. Vel secundum Joan. de
Inmol. ille, §. vi vicinus intelligitur quod
ille qui habet servitatem activam,
possit aquam ex fundo vicini ad suum
decire casua irrigandi, & ex quo fuit
simpliciter constituta: trahitur etiam
ad pratum quod sit in eodem fundo,
arzum. l. si servitus, D. de serv. urb. pred.
nisi locum complanetur, ex quo aqua
ciuitatis decurrat, ut in fin. illius, §. &
addi que plene dixi supra de servitus
aquandanti.

ADDITIO.

a. *Plantare*. Servitus altius non tol-
lendi non runpitur per plantacionem
arboris; focus vero si in servitute lumi-

nibus officiatur, l. adficia, & l. si ar-
bore in princ. cod. tit.

CAPUT XIX.

De sterquilinatione.

1. Sterquilinatio quid sit, & brevius
rotula eius materia remissive.

D E sterquilinatione * vide tex-
tum cum gloss. in l. si quando, §.
fin. & quod ibi not. si servit. vend. &
quae dixi in primo libro, in ist. de ster-
quilinatione.

CAPUT XX.

De messe, & vindemia.

1. *Messena*, vel vindemiam cuilibet domino, vel colono in fundo suo facere licet: prohibent autem injuriarum actione tene-
tur.

2. *Statuta si distaverine*, ne quis pos-
sit vindemiat, vel messen facere
etiam in suo, nisi certo tempore, vel ut colonus partarius non pos-
sit incidere messen, nisi presente
locatore, vel nisi notificatione fibi
facta: quibus causis servanda
effert.

3. *Fundum alienum*, an cuilibet in-
gredi licet, & uvas, vel spicas
colligere.

D E messe * & vindemias colligen-
da, dic licitum est cuilibet domo-
ni, vel colono messen, & vine-
mias in fundo suo, vel fibi locato face-
re, & pro libito voluntatis: & si ab ali-
quo prohibetur potest agere actione:
inju.

injuriarum, l. qui pendentem vindemiam ff. de act. emp. l. injuriarum actio,
§. si quis me prohibeat, ff. de injur. nisi
ex foima, statuti, vel consuetudinis
servaretur contrarium.

2. Quæro *, in quibusdam locis sunt
statuta ne quis possit vindemiat, vel
messen facere etiam in suo, nisi certo
tempore: & ratio statutum fortè
fuit, ne ante tempus dominii collige-
rent propria, & postea accusarent fal-
tuosius de damno dato: vel si forte in
instrumento locationis continetur,
ut vel colonus, vel partarius non pos-
sit messen incidere nisi praesente loco,
vel saltu nisi prius sibi factanouificatio-
ne: quibus causis conventiones
vel statuta servanda essent. l. omnes po-
puli de iuri. & jure, & l. 1. D. deposit.

3. Sed * nunquid sit licitum cuiilibet
ingredi fundum alienum, & uvas col-
lige, vel spicas: dic quod de iure li-
cicum est comedere, & non exportare,
& conterere spicas, sed non mittere
falccem, de conse. d. v. stipulas. & not.
gloss. 1. omnes lege, in versiculo fas est,
& communiter sunt statuta providen-
tia circa hoc, & de consuetudinib[us] fer-
vat etiam illud jus divinum: venun-
tamen si antequam quis ingrediatur
fundum alienum, prohibetur a domi-
no, ingredi non poterit. l. injuriarum
actio §. fin. D. de injur. & l. diviso. D.
de serv. rust. pred. & propterea dicitur
d. c. omnes leges, ut per agrum alienum
fas est, jus non est, id est fas est domino
non prohibent: jus non est prohiben-
te domino: ut ibi not. & addi que dixi
supra de servit. itin. in penult. quast.
princ. & vide text. cum gloss. in l. per
agrum. C. de servit.

4. *Bestia fera si in laqueo alieno repe-
riatur*, an aucupantis erit.

5. *Bestiam feram si unus vulneret*, &
alii capiat, capta erit.

6. *Lupus*, vel milvus, vel accipiter, vel
canis si acceperit avem, vel pecu-
dem, vel aliud animal minus, &
quidam terius surripuerit de ore
lupi, milvi, accipitris, vel canis: as-
priori domino id quod acceperit re-
sistere teneatur.

7. *Accipitram, vel falconem cum sona-
leis argenteis in pedibus u. Ethis* §.
quasi tam acceperit: an priori do-
mino resistere teneatur.

8. *Reis seu laqueos tendere*: aut quo-
libet alia instrumenta ad ex-
piendas venationes? an licitum
sit.

9. *Nobiles, & milites privilegiati sunt*,
ut cum canibus, & avibus venen-
tur.

10. *Venari cum armis*, an licitum sit.

11. *Venatio clericis, & monachis, au.* &
quando licita sit.

CAPUT XXI.

De Aucupatione.

12. *Fossas aprorum, inserviunt capiendrum causa facere, an licitum sit.*
 13. *Fossare sive fosse, que sunt inter viam publicam, & fundum privatum, cuius esse debant.*
 14. *Sepe in finibus fundi sui, an facere licitum sit.*

Acupari autem, vel venari in fundo alieno licitum est, & de consuetudine usurpatur: si tamen dominus volenter ingredi fundum suum causa venandi, vel acupandi prohibeat, non erit ci licitum: *m. est casus in d. l. injuriarum, & fin. & d. l. divis. cum gl. & l. 3. §. 1. vers. plane. ff. de acquir. rer. dom. & Infr. de re, divi. §. fera, ver. plaz.*

Sed * quid si unus in alieno venando, vel acupando aliquid cepit, an reneatur restituere domino fundi gloss. format istam quæst. in d. l. divis. & ibi firmat quod non, per text. in d. §. fera, & l. 1. sed cum Cod. de fur. & idem tenet gloss. in d. §. plaz. Sed gloss. in d. §. fera. Infr. de re. divis. vers. plane, tenet contrarium, sed communiter primæ gloss. tenetur, & dicit Ang. in d. l. divis., quod gaudent nobilis, & principes, quod possit venari in fundo alieno. Et est ratio, quia solus ingreditus cit prohibitus, non caputra. §. fera, non alius supra alleq. Aliqui concordant dictas gloss. ut gloss. d. §. fera, procedat in causis post prohibitionem. Sed dicit Flor. in d. l. divis., quod ita concordia non est tutu, quia privati prohibitor non impedit translationem dominii. *l. ea lego Cod. de conai. ob causam, & l. si ita quis §. si ea lego ff. de ver. oblig. not. Bart. in l. qui absent. D. de dom.* Vnde Flor. in d. l. divis., aliter concordat, videlicet, aut fundus consistebat in venatione, vel acupatione;

tunc si quisibi venetur, vel acupetur domino prohibente, non facit captum suum: ita intelligatur gloss. d. §. fera. Aut non consistebat in venatione, vel acupatione? & tunc caput efficitur capiens, & ita procedant aliae gloss. contrarie: *per hoc allegat l. venationes, ff. de usucap. & l. usucpiationum, ff. de usucpiatione.* & per illa duo jura apparet, quando venatio sit in fructu, & debeat eiusu & curio.

Sed insurgit * aliud dubium circa predicta, an possit venator adhuc in fundo retinere, ut reddit quod perceperit: Et gloss. §. fera. Infr. de re. divis. videtur sentire quod sic gloss. d. l. divis. dicit quod non, per d. §. fera. in l. 3. §. 1. D. de acquir. rer. dom. & in auhen. ut nulli iudi. §. fin. atom, sed eger actione injuriarum, si intravit ope prohibente, *l. injuriarum alio.* Paragrapho penult. D. de injur. & idem vult gloss. in l. 3. §. 1. D. de acq. rer. dom. & ita opinio est vera, quam tenet Cyn. Bartol. in l. 1. §. omnia, eadem it. & Ang. in d. l. divis., qui dicit hoc esse non, quia jam videt de facto in persona unius nobilis de Odonibus de Perusio, qui pro apis, & capreolis nemus alienum intravit domino prohibente, & multas venationes cepit: omnis enim venatio pertinet ad eum, & nulla violencia per dominum fieri potest: sed tantummodo actione injuriarum contra eum agi poterit. Adde tamen quod dominus poterit volenti ingredi fundum manu resistere, l. quamadmodum circa princi. ff. ad l. Aquil. & nor. gl. in l. 3. §. 1. ver. jure prohiberi. D. de acquir. rer. dom.

Sed * si terra bestia repertatur in laqueo alieno dic quod ei occupantis, l. in laqueum, §. 5. ff. de acq. rer. dom. Et idcirco quod laqueo meo detinens, non efficiat meum, nisi illud manu capi-

ur ibi, & ita tenet Bart. in princip. in his tamen servanda est consuetudo loci, vel statut, si repetitur: aliter rendendum est quod supra dixi. Quia dividimus quem posse ingredi fundum alienum maximè causa venandi, & acupandi: quoero an hoc possit iure servitatis, vel iure cupidum facultatis a jure communi concessi? die, quod jure facultat, potest ingredi: & propter hoc licet quicunque invierit per fundum alienum: non tamen centrifetur iuris jure servitatis, nisi invierit per 30. dies infra annum, & semper potest prohibiri ne vadat: sed postquam invierit per 30. dies censetur esse quali in possessione servitius in qua est defendendus, per tit. D. de iust. & iug. priu. quoque actum fuerit confitentia, vel negatoria: ut l. in princip. §. 1. supra eos. titul. & dixi plene supra de servit. iust. in d. l. quæst. princ. Sed in his que non solent competere iure facultatis sufficit semel aliquid huius gestum sciente, & paciente domino ut dicatur esse in quasi possessione servitius, ut l. 1. §. hoc interdilectum, D. de aqua quot. & affi. & not. in c. cum Ecclesia Surina, exira de cas. possess. & proprie. & ita vult Paul. de Castr. in dict. leg. divis, supra de seru. rust. pred.

5. Quid * quis vulnerat feram b. stia, & alius capir, cuius debet esse dicit capiens: ut Infr. de rer. div. §. illud & l. naturalem, §. illud, D. de acq. rer. dom. 6. Est quæst. * quotidiana, si lupus, vel milvus, vel accipiter, vel canis accepit aven, vel pecudem, vel aliud animal unius: quidam tertius accepit seu artipit de canibus vel de ore luporum milvi, an teneatur restituere id, quod recuperavit priori domino? dic quod sic ut est text. nota, D. de acquir. rer. dom. l. Pomp. in fin.

Sed * pone aliam q. pulchram: quidam accepit accipitrem, vel falconem cum sonalis argenteis in pedibus junctis, an teneatur restituere priori domino? vide consilium Bar. quod incipit omni modo cum suillet venatum, alias dicitur tractatus de falcone editus per Bart. quem habeo in consilii, conf. 121. ubi plene vide.

Nunquid * autem sit licitum tondere testa, seu laqueos, aut alia qualibet instrumenta ad capienda venationes? dic quod non: mihi ad ursos, apros & lupos capiendo: ut est text. in cap. nemo etiam retia, iuri. de pace teneund. in nub. fin. qui text. variis modis intelligitur. Nam quidam intelligent solum in possessionibus Imperatoris, arg. l. 2. cum ibi nota, C. de rex. Sed ista lectione notabiliter refutatur, per l. qui foecas. ff. ad l. Aquil.

Tertio * modo alij intelligunt, quod Imperator hoc statuit, & lit privilegium militis, & nobilitum, qui cum canibus & avibus venantur, ut tales habeant salarium: & inferiores iustici non possint venari, nisi ad apros, ursos, &c. facti sunt statuta Ferrariae. Sed non congruit uti contr. l. Imp. ff. de diem addit. ideo & Jaco. de Alva, dat quantum intellectum: quia multoties ex talibus venationibus factis in alieno, domino prohibente, oriuntur rixa, & injuria: quia armata manus dominus velentes ingredi potest prohibere: ut not. gloss. in l. 3. §. plane. ff. de acquir. rer. dom. ex quibus de facili potest pervenire ad violationem pacis, de qua loquitur ille, tit. de patenen. ideo Imperator prohibet exprefit, ut nemo in alienis agris possit venari invito dominensi ad apros, ursos, &c. quasi velut quod si quis contra faciat debet puniri tanquam turbator pacis: ut cod. titul. Paragrapho, si quis autem,

10 Potest * etiam quinto modo intelligi d. s. quia in cap. p. a. c. induxit Imperator prohibitionem armorum : & quia in venationibus portantur armis, dubitabatur, an sit licitum venari cum armis, & dicit quod non, nisi ad ista animalia periculosa, & quicquid dicat de laqueo, & reticulam intelligentias quod in predictis venationibus sunt necessaria atma, & hoc videtur sentire Jacob de Aidezonii de Verona, in sua elegia summa fendorum, in titulo de pacie. & Jacob de Alva, sequitur cum in d. c. nemo retia, cu autem conjugas quartum, & quintum intellectum, & habebis venatum.

11 Quotuplex * autem sit venatio a, & a, & quando sit licita maximè clericis, & monachis, vide gloss. ordi. 85. b distin. b cap. qui venatoribus, donare, & ibi text. & c. 1. extra ne clerici, vel mona, & c. 1. & 2. extra de venatore, ubi bene nota. Et addit quod in divinis scripturis penitus non inventimus sanctum aliquem venatorem, pescatores invenimus sanctos, ut dicit Beatus Hieron. in Psal. 8. 2 & habet dist. 86. c. Esau, & dist. c. 2. quorundam, & not. Ang. in l. dicens ff. de seru rufi. predictamen non allegat dicta iure, & ratio ponitur per gloss. in dicto capite Esan, quia venatio sit cum clamore & maiori delectatione, quam sit pescatio, ideo est prohibita : & propter hanc delectationem, nunquam venatoribus fuit concessa immunitas patrimoniorum, text. est in l. venatoribus, Cod. de excessu, mu. lib. 10. & not. Ang. in d. l. d. i. ultim. De materia venationis, & aucupacionis, vide in d. c. qui venatoribus, & ibi gloss. magistra, in d. c. Esau, ne clerici, vel mona, d. c. 1. & Cle. ne agro, s. porro, & ibi gloss. & Dd. de sta. mona, & l. 1. C. de vena ferarum, lib. 11. &

per loc. in summa, in rubric. de vena.
& per H. ien. in summa, de cana pess.
& proprie. §. 1. & alius locis supra allegatis.

Convenit * etiam ex predictis querere, an sit licitum fossas prout, ut foramine capiendo causa facere, vel laqueos pone, & dic si in itineribus sunt, in cibis bos, vel aliud animal cecidit, si & tunc que decernit est, vel laquei ponuntur in loco publico, & pecus tuum in eos incident, potes agere contra facientes, vel laqueos ponentes, leg. Aquil. nisi denunciassent prius domino, vel nisi praedita fuerint in locis, ubi fieri solent est rex. In l. que foras, cum l. sequent, que incipit, quemadmodum in principio & ibi Dd. ff. ad leg. aquil. de foras vide qua dixi supra in t. lib. de foras, ubi etiam positi cuius sunt foras, que sunt inter duos vicinos, vide l. præterea & ibi nota. ff. de qua plu. arced.

Cujus * autem sunt fossata, sive 12 fossa que sunt inter viam public. & fundum privatum, vide per Bartol. in sua tracta. Tyberiadis, in prima parte, de alluvione, in tercia, & septima colum. & Bald. in l. riparum in colum. in fin. & in l. item lapilli in secunda conclusio- neff. de rerum divi. & ibi etiam posuit quis sit usus foliarum, & an, & quando fossa debeant mensurari cum agro vendito, & an sit licitum facere fossas, ex quibus aqua pluv. noceat, l. vicinus, §. 1. vorse, sed fossas, ff. de aqua pluv. arced.

Et addit quae dixi supra de irriga- 14 tione, de lepibus, an sit licitum eas facere in fundis fundi sui, dic quod sic l. fin. que incipit, si quis se p. & ibi not. ff. fin. regun.

ADDITIO.

a Venatio. Venatio dicitur artus nequis- simus, dist. 86. c. qui venatoribus.
b Licia Venatio prohibita est tem- pore quadragesime, & diebus jejuniou- rum, gl. 86. dist. qui venatoribus.

CAPUT XXII.

De Montibus.

- 1 Mons quid sit, & unde dicatur.
- 2 Lapidine, & argenteofidine, cum in montibus reverantur, an in altero fundo lapides cedere licitum sit.
- 3 Lapides in fundo suo, an quis cedere possit, ita in lapidum fragmenta in fundum alienum perveniant.
- 4 Venas aureas, an argenteas in meo, an mibi fidere licitum sit, & fa- diendo sub vicini fundo transire.
- 5 Lapides ex fundo dotali caser, an marius habere debet, & quid si in cedendo expedit, an expensa sibi restitu debet.
- 6 Sylva cedua, & sylva pascua, que di- catur.
- 7 Sylva si creditori pignorata sit, & debitor ex ea navem, & vel aliam materiam fecerit, an illa nave, & vel materia pignorari.
- 8 Creditor, an debitor probibera pos- sit ne ex ea sylva navem faciat.
- 9 Sylva nifinlarius, an arbores, & pedamenta pro usu suo incidere possit, ac etiam vendere.
- 10 Emph. qui sylva vel nems in emph. recipi, an invito domino sylvam, & nemus exire posse, & ad prata vel cultuam reducere, ac plantare vites, vel arbores fructiferas.
- 11 Nems vel sylvam, si quis p. ven- didit eum postea ac reinvendendo, an empor sylvam extirpare possit.

Q uarendum * est primo quid sit mons? Et dic quod est locus altius, l. si edes, ff. de servit. ubi. p. pred. quod intellige de magna altitudine, secundum Bart. in tracta. suo Tyberiadis in 4. colum. versi. mons est locis. Et dicitur mons secundum Bartol. ibi, & Hugo, & Papi, à movendo per con- trarium: quia non mouetur: & non FFF 2 intelligas.

intelligas de mobilitate quæ universæ terra conguiri, sed quia non moverunt per culturam, id est, non colunt: terra enim, quæ colitur, bene moverunt, & durat usque ad locum, qui colitur vel coli incipit. Pendicæ ergo montium non culæ, montis appellatione continentur, nisi certi loci usus alter se habent: si tamen inter montem essent aliqua loca culta, montis appellatione totius continetur illa pars: si D. de rei vend. l. in rem s. item quæcumque. 3.

² Quia ita montibus lapidicinas & argentifodine, & hujusmodi materie esse confluverunt: quæro an sit licitum in fundo alieno lapides cadere: Et dicas quod non, nisi confutudo, vel statuum alteri disponeret: ut est text. gloss. & Dd. in l. verditor. s. si confat. D. communia prædiorum, nec potest quis lapides ex fundo alterius exportare, etiam si sit civitas, vel commune, nisi hoc dictet confutudo, & prius domino premium competens solvant, licet ante prejici solutionem cadi possint: ut est casus notabilis in d. S. si confat.

An autem quis possit in fundo suo lapides cedere, ita ut fragmenta lapidum perveniant in fundum alienum, vide l. servii. S. Aris. D. si servis vend. & que dixi in 2. lib. in tit. de servit. prop.

⁴ Sed *quid si sint venientia aut argenta, an sit mihi licitum fodere in meo, & fodendo transire sub fundo vicini, Et videtur quod non per d. S. si confat. Item quia sicuti qui non potest transire in agrum alienum invitio domino, l. per agrum, C. d. servit, ita nec sub agro alieno: quia sicuti prædia supra terram sunt libera dominio usque ad celum, l. altius. C. de serv. & l. qui latitudinibus, ff. de servit, urbanor.

præd. ita dicuntur esse libera usque ad profundum. Item pro hoc facit. l. prima, C. de thesau. libro decimo, & l. divisorio, s. si vir in fundo ff. s. lat. matrim. Sed Paul. de Castr. qui habuit istam quæst. de facto in veni coratæis Burgonensis, consuluit contrarium, videlicet quod fodientes non possint à dominis impediti per l. cœv. Eli. Cœmat. lib. i. o. conjuncta l. 3. & l. quoddam, codex iii. Sed Pilens dicit, quod propter publicam utilitatem licet materna & humilia fodere sub fundo alieno, dummodo dominus non habeat damnum. Nec obstat. d. S. si vir in fundo, & d. S. si confat, quia illa jura loquuntur in lap. iuris, quæ reperiuntur sine lesione superficii, & ubi foduntur lapides multum utiles, qui in paucis locis reperiuntur: in argento, vel auro: & ideo propter publicam utilitatem videtur concedi, ut possit inventire, fodere etiam sub alieno: quia hoc sit cum magna impensa, & labore: nec à dominis superioribus potest prohibiri, si non recipient laisionem: ut per gloss. in d. l. quoddam, & l. 3. codicem, in versic. ffcc, quæ dicit hoc esse speciale in metallo, quod magno paratur labore, & propter ea procedunt etiam in veni coratæis, & marmoreis, ut ibi, & ita tener eleganter Paulus de Castro, in l. divisorio, S. si vir in fundo, D. solus matrimoni, ubi dicit ita se consoluisse in civitate Burgonie, & habetur in consil. 166. cum dubius sequent. Et ita tenet Ludovic. de Roma, in l. 476. singul. quod incepit regulæ, quod rem alienam per gloss. in d. leg. quoddam, & d. l. 3. & ita ego renui in l. inter publica, in princip. D. de verbor. significat, ubi limitati prædicta procedere, dum unu tertius non dominus faciliter jam impensam in fodiendo, vel repiendo venias: se-

cus

cus si veller etiam incipere fodete, & venas reperiere: & ille qui haberet fundum lapid., veller etiam incipere fodete: quia dominus fundi debet præfeti, per d. l. altius, & l. qui luminib. ex quo cessant rationes supra allegata, scilicet impensarum eius, qui vult inventire venas: & cessat ratio publicæ utilitatis: quia idem faceret dominus fundi, qui faceret extraneus, quod est singulare & magis utilitas, & addere que dixi in d. l. inter publica in princip. ff. de verbor. significat, & supra in præc. lib. tit. de servit. aquaduct. in princip. 4. quæst. princ.

Potest * ex predictis decidi: & de materia lapidicinarum, an maritus debet habere lapides caeos ex fundo dotali, & quid si expendit in cedendo, an expensis debet sibi restituiri, vide d. l. divisorio S. si vir in fundo, & S. si fundus & ibi Dott. ff. solut. matrim. & l. si ex lapidicinis ff. de jadot. & l. fin. in princip. ff. de don. inter vir. & uxor. & que dixi in d. l. inter publ. in princip.

⁶ In montibus * etiam sylva quando que reperiuntur: & ideo quæro primo, quæ dicatur sylva cedua, & sylva pascua: Dic sylva cedua est, ut quidam putant, quæ in hoc est, ut cedat: Servius autem ait, quæ succisa, rursus ex radicibus aut, stirpibus renascitur, l. sylva cedua, in princ. ff. de verbor. significat. & l. hoc sylva cedua in princ. ff. de ufruct. sylva vero pascua est quæ pascuis pecudum destinata est: ut d. l. sylva cedua, Paragrapho fin. & addere secundum Hoffm. & Ioan. Andr. in c. cum dilectis in gloss. i. in novella extra, de donat. quod forent dicunt latum nomen sine clausura, & sine aqua, & ita intelliguntur text. ibi. Quando vero est propè fluvium dicuntur sylva. Sed quando concluditur muro, vel palis, vocatur barcus.

Deinde * quæritur secundò, quid sit creditoris sylva pignorata sit, & debitor ex ea navem, vel aliam materiam fecerit: an illa navis, vel materia pignori erit: dicas quod non: nisi nominatim caurum fuister, ut pignori sint quæcumque ex sylva facta natæ sint: ut l. si coroneari. S. si quis caverit ff. de pignor. actio. & ibi per gloss. & Dottores, hoc tamē limitat singulariter Guliel. de Cun, quando debitor non esset solvendo, vel esset extincta actio petonalis b, tunc in subsidium navis intelligitur esse pignori obligata: per l. qui occidit. S. i. D. ad leg. Aquil. qui text. partim facit se. undum Raphæl. Fulgo in d. S. si quis caverit. Dic tamē magnam esse autoritatem Gulielm. cum nemo contradicat, & magis ipsum movet Imperialis authoritas quam ille text. & hoc dictum est bene not.

Quæritur * tertio, an possit creditor prelibere debitorem, ne ex sylva navem faciat Battol. & Doctor. in d. S. si quis caverit, in fine, tenuit quod creditor debet uti re pignorata, tanquam bonus pater familias, l. ea ignis. ff. de pignor. action. Vnde distinguuntur aut sylva erat cedua: & debitor vult cedere secundum modum consuetum, & non potest per creditorem prohibiri: per l. item si fundus in fine, ff. de ufruct. & l. cum tabernam in princip. D. de pignor. aut non erat cedua, & volebat ultra modum confusione cedere: & tunc per creditorem potest prohiberi per dicta iura, dicit tamē Rofred. in dicto Paragrapho si quis caverit, in fin. quod arbitriatu ipsius creditorem per hypothecarum posse avocare possessionem sylva, & consequenter ne cedat: quia tunc creditor debet fructum percipere, non debitor, ut l. si pignore, S. si predo, ff. de pignor.

FFF 3 pignor.

pignor. action. & l. si cum venditor, in pinc. D. de evit.

Quaritur * quarto, nunc quid usum fructuarium sylva posuit incidente arbores, & pedamenta pro usu suo, & etiam vendere? Dic, quædam sunt arbores non altiores sylva, & iste continentur sub nomine sylva: & idem pedamenta succidi possunt, sicut ipsa sylvarunt. ex sylva cadua ff. de usfr. Quædam sunt arbores quæ in altitudine sylva excedunt, & de his fructuariorum non sumit ramos, sed pedamenta succidit. sed si grandes, quæ sequitur dictam l. ex sylva cadua, & dic quod sylva non erat cadua, id est, matura, licet aliqua essent grandes arbores ibi: nam illæ debent cædi cum aliis, cum alia essent matura. Quædam sunt arbores vetustæ: & tunc non pedamenta, nec rami succidi possunt arboribus etiam evulsis, vel vi ventorum dejectis ad usum suum, & velle: ut est text. cum gloss in d. l. arboribus, in princip. que intelligit dicit. text. quando sylva non erat cædula: quia tunc potest sumere etiam ex sylva propria vinea sua, dummodo fundum suum deteriorem non faciat. d. l. ex sylva cadua in fin. & in hoc casu tantum habebit usum, quācum usfructuariorum secundum gloss. ibi, sed quando est sylva cadua, tunc plus habet usfruct. quācum usfrui: quia usfruct potest cedere, & vendere & locate sine ultima necessitate usumfructarius autem non potest uti, nisi profite, & necessitate sua: ut Insitu de a. u. & hab. priv. & s. 1. & l. divers. in principio. ff. tod. iiii. ubi haberet etiam quod usfruct. sylva potest cedere, & vendere: resputa quando est in remoto: quia si non possit vendere, nulla est utilitas sylva, & perinde est, ac si non haberet usumfructum sylva, ut dict. l.

purple

perplexus quid teneat. ego vero in hac quæstio. ita dictem: Aut loquimur de aera, & sto cum Bald, ut emphyteuta possit domum adjudicare, nisi alia de mente contrahentium apparet: aut loquimur de sylva: & tunc si de hoc specialiter est conventum, illi conventioni standum est. l. 2. Cod. de jure emphyteut. conjuncta l. 1. s. si concuerit. Digestis depositi, aut nulla est convention. & tunc aut est statutum vel consuetudo loco, & illi standum est. l. Semper in stipulationibus, de regul. jur. ut Padua observatur de facto, quia emphyteuta extirpare nemora, aut sylvas; aut nulla est convention, statutum, seu consuetudo: & tunc aut non est util, si sit pratum, vel terra aratoria quia forte major est utilitas, vel erit, vel tanta percipi potest ex nemore, quanta ex pratis & terris aratoris: & tunc non possit emphyteuta sylvanum extirpare: ex quo non est melioratio, immo potius deterioratio, & maxime quia instrumentum investitum solet apponi clausula, ad meliorandum, & non pejorandum, & ita potest producere opinio Baldi, aut extirpando sylvanum fundus efficietur valde melior, & tunc aut est in contractu emphyteutico dictum, ut pro redditu solvere teneatur tot plastrum lignorum de illo nemore: & tunc non possit reducere ipsum ad prata vel culturam: quia non possit solvere dictum, & sic tacite videtur dictum inter eos, ut nemus non destruantur, n. l. si debitor. s. verisimile. ff. de contracta. empt. & l. legatum ff. de usfr. leg. aut non fuit dictum de illo nemore: & idem cedo, maxime quando emphyteuta non habet alia nemora, ex quibus possit solvere, per d. jura, eadem ratione, aut penitus debet solvi pecunia, vel in aliis rebus, quæ in

sylva non reperiuntur & etiam si esse major utilitas extirpando sylvam tenetur, quod pollic, ex quo habet ad meliorandum. Nec oblit. quod mutetur forma, quæ non sit reducibilis faciliter ad suam materiam, l. repetit. s. rei muta. Digestis quibus modis usfruct. amitti, & l. habet. s. Neraius, ff. de usfr. s. qui illa iura loquuntur in usfruct. qui habet iura debilita, quæ faciliter corrumptur, & finit. l. corruptionem. C. de usfr. & s. fruct. Inisti. cod. tu. & sic minus juris habet, quam emphyteuta: & ideo in usfructuario dicendum est, ipsius non posse extirpare, & formam mutare: quia mutata forma mutatur usfruct. qui propter hoc perire ut dictis iuribus. Non sic in emphyteuta, qui habet plus iuris, videlicet utile dominium & perpetuum: libro tertio digestis de servis. conjuncta l. 1. paragraphe qui in perpetuum, l. 3. digestis si ager. ret.

Quaritur * sexto, aliquis vendit fundum vel sylvam cum pacto de retrovendendo, iuxta l. 2. Cod. de pact. inter empt. & l. qui fundum ff. de contracta. empt. an ille empator possit sylvanum extirpare: Et in hac questione puto illa consideranda verba pacti de retrovendendo: si enim dicent quod teneret dictam sylvam vel nemus retrovendere: tunc judicatem ipsum non posse extirpare, quia non possit servare pactum de retrovendendo & sic illa iura non loquuntur de sylva, sed de fundo simpliciter, & tunc aut est pactum ad certum tempus breve, puta 5. vel 7. vel 8. annorum, ita quod est major utilitas emporis habere ligna quam fructus fundi ad culturam reducendi, & majus est dannum vendoris, & idem per ea quæ dicta sunt in praec. q. Aut est pactum in perpetuum, & tunc

aug

aut emptor sciebat vel verisimiliter sciœ debebat se venditori debere retrovendere, & ut consequeretur emperor maiorum utilitatem antequam retrovenderet, fecit extirpare totam sylvam: & non posset, & tenetur ad damnum & intercessi ipsi venditori retromenti, arg. l. s. i. & quod ibi not. Bart. ff. si quis testam. lib. s. i. f. juss. fuerit, & l. nomen debitoris, s. i. ff. de leg. 3. cum ibi not. & l. si filia mea, & quod ibi not. ff. solu. matrim. & quod not. Paul. de Castr. in l. s. filio, s. fin. cod. titul. Aut emperor ne sciebat, nec verisimiliter sciœ poterat venditorem habere animum de proximo retro emendi: & dubium est, an posset sylvam extirpare: & tunc dicere, aut vendor contradicit, qui afferit eum retro emeti: quia tunc non posset extirpare eadem ratione, argum. l. s. fundam, cum ibi not. C. de rei vend. Aut dominus non contradicit, vel etiam ignorat, & tunc distinguere, ut dixi de emphytenta in precedente, que sit.

12. Quæritur * septimo an maius posse extirpare nemus sibi datum in dominem, & reducere ad culturam? Dicas quod sic: quia propter hoc redditum fundum fructuoso mea ex cultura plus perceperit, quam ex nemore, ut probatur, in dict. leg. divorz. s. vir. in fundo, coniuncta glof. in vrs. fructuoso, ff. solu. matr. & l. fin. ff. de port. Sed si non efficeretur fundus fructuoso, tunc ut dixi in duabus quest. præced.

13. Quæritur * octavo, an maritus emphytenta, vel fundatarius, vel similes qui habent ius in re, possint arbores fructiferas incidere? & videtur quod sic: quia habent utile dominium, l. ff. si ager vngual. & cap. 1. s. rei autem, in illi de invest. de rer. alien. fa. sed in re sua quilibet est moderator & arbitrus

in re mandata, C. mand. In contrarium facit, l. divisor. & s. si vir. in fundo s. solu. matrim. & l. si vir. in fraudem, s. condutor. D. de jure s. i. forma, s. si vites. D. de cens. l. si ita, s. fin. D. de usufr. & leg. creditor. 15. D. de pig. ac. & hanc ultimam partem tenet Dy Bart. & Dd. in d. s. si fundam, & Bart. in d. s. condutor, & Bald. in auth. qui ren. in fin. pen. col. C. de sacros. Eccl. Ang. in l. s. colonus. D. arbor. fur. cas. & idem dicas in parte quoad boni filii, in ulufructuario, ut per Ang. in l. fin. s. fin. autem legitam in fin. C. de bon. qua lib. & probatur in d. l. aquosum, s. s. infruitario, & idem etiam dicas & multo magis in ulufructuario, l. fin. D. de usu & hab. Sed predicta omnia limita, nisi predicti velint in loco demortuorum vel incisarum alias plantare, ut dicit Ang. in d. l. si colonus, per d. s. condutor. & idem Paul. de Castr. in d. l. divisor. s. si fundam, & pro opt. facit, l. agri & l. vetus fuit quas. cum duabus, seq. D. de usufr. & l. ex syiva caduca cod. tit.

Sed potest dubitari circa predicta, 14 an si emphytenta vel fructuarius vel similes incident fructiferas arbores causis quo non possunt, propter hoc cadantia jure suo. Et videtur quod sic: quia deteriorior rem sibi concessam à domino, per auth. qui rem. Cod. de sacros. Eccl. & ita tener Bart. in d. l. divisor. s. si fundam. Innoc. dicit ibi quod hoc est speciale in fundo Eccl. Lu. autem de Ro. ibi tener opin. Bald. quando emphytenta vel fundatarius fuit monitus ut de silita ab incisione, & non defisit, per rev. in c. 1. s. quicunque advocatus, in vrs. de pace tenuerit iustus send. Et licet ille text. loquatur in alia materia: tamen ejus ratio multum facit pro opin. Bald. quam patto veram per l. adem. cum ibi nec.

not. C. loca. per ca. quia propri. extr. de loc. & per not. in d. auth. qui rem. & per l. hoc ampl. s. fina. D. de dam. infest. & per l. 2. D. de his qui sunt fini vel alien. sur. & infest. cod. titul. s. fin. cum fin.

15. Quæritur * nono, si concessi & ali- cui, ut possint de nemore meo ligna incidere, & ad sibi libitum accipere, an possint postea alteri concedere ligna? & dic quod sic, si ligna nemoris utriusque sufficiunt, alias non. arg. l. 2. s. fin. D. de serv. rust. præd. & l. lucio. D. de aqua quos. & asti. pro hoc vide que dixi in 1. lib. in 3. qu. princ. ver. sic. & quod dixi quod dominus possit imponere servitatem.

Quæritur * decimo, est permisum aliqui ut possint incidere de nemore meo quedam ligna, an poterit pro libito suo incidere in eodem? Guilielm. de Cun. in aub. qua in provin- cia C. ubi de crimin. agi aportet, dicit in fin. ponit habebas bona juxta nemore meum, recipiebas ligna de nemore meo in iustitia, absens tu te, & dixisti familiis tuis ut incident fieri tu, qui habebas jus, ipsi fecerunt ut fuit eis dictum, & in iustitia quod remedium mihi dabitur? Dico quod agetur contra istos tantum, & si isti petenter dilationem ad certificandum dominum, dabitur, & si postea non venerit, condemnabuntur: & si non sunt solven- do, sicut in residuo executio contra domum: per d. auth. qua in provincia, in qua ita potest poni casus, quod dicit esse notandum, quia quotidie de facto potest evenire.

17. Quæritur * 11. si umis miles vale in nemore alterius colligere ligna, vi- de Heft. in sum. de consuet. s. qualiter.

Quæritur * 12. si in nemore alieno caproli, cervi, vel alia animalia capiuntur domino ignorantie, vel contra-

diente, an efficiatur capiens, vel domini memoris, & an propria authoritate dominus possit ea restringere, vide Angel. & Dd. in l. divus. D. de ser- rust. præd. & quod dixi supra de venar. & aucupatione.

Quæritur 13. * si rustici dicunt se 19 fuille usos nemore, tempore cuius non extat memoria, an juvav eos, ut dicantur acqui- sivisse jus utendi, finendi in illo nemore: Cyn. format hanc qu. in l. fin. in 4. qu. C. de pref. long. temp. 10. vel 20. ann. Et videtur dicere quod non: quia ususfr. perditur longissimo tempore. l. cornipianen, C. de usufr. ergo eo tempore quo perdetur non acquiritur, facit l. Tisio cum moriet. D. de usufr. & tamen cauta est ut rusticis non dicant se habere, vel acqui- sivisse jus utendi fruendi sed dicant si- bi constitutam fuisse servitatem per jus: vel habere jus quod possint inci- der ligna in dicto nemore quando- cunque iuxta l. 3. in princ. D. de ser- rust. præf. Et ad probandum istam co- stitutionem servitatem, vel juris allegat., & probent se usos fuille dicto jure ac- cipiendi ligna per tantum tempus, cu- jus initia memoria non existat: quia ta- le tempus haberet vim constitutionis, & t. seu privilegij. l. hoc jure. s. ductus aqua. D. de aqua quosid & asti. v. cap. super quibundam, s. præteria de verb. signi. & c. 1. de praescrip. lib. 6. mo plus allegando titulum, & probando possessionem, vel quasi per 10. ann. inter presences, & 20. inter absentes, probaretur titul. & servitus constitu- tuta: si probatur per glo. in l. servitu- tes prædiorum. & ibi Ddt. ff. de ser- rust. & per glo. Bart. & Ddt. in l. s. de- signe 23. de aqua pluvia, arcend. & per ea qua habentur per glof. & Ddt. in l. qui in alien. s. sed si non audierit, D. de acqua har. & per glof. & Canoni-

in c. pervenit, extra, de conf. & addit. que dixi supra in titul. de servit. aquæ. dulc. vers. circa tertium, quando nulla est convenio.

*Quæritur 1. 4. & * ultimo, si rustici, vel alij habent usum nemoris alieni: puta quia in eo consueti sunt accipere ligna longissimo tempore, quando ex picea iste usus, vide Cyn. & doct. in d. l. fin. in 4. q. C. de prescript. long. temp.*

ADDITIO.

a. Vene. Vena unica dicitur etiam sub pluribus fundis continuata, & communis est omnibus dominis fundorum. Paulus Caſtrenſ. confil. 130. incip. in causa mota.

b. Actio perso. Adde Specul. de act. & pen. §. 1. vers. & nota quod judicium, & vers. seq.

c. Concedo. Concedo, id est dono, si non appareat alia cauſa, ex qua conceditur. l. uxor. §. fin. ubi gloss. in verb. quod & Bart. in leg. final. D. de leg. 3. & plenius per Alex. in l. cum quidam, in fin. 3. colum. D. si cert. pet. & in l. si pecuniam 9. colum. de cond. ob cauf. & in l. si me puerum. §. 1. de cond. indeb. & in l. à Tuis de verb. oblig. ubi etiam dicit fin. post Abb. in c. cum venerabilis, de except. quod si peto à te equum et. commodati, &c ut dicas: Concedo, intelligitur scilicet in commodatum, per c. pastoralis, de donat. adde glo. in c. 1. de usuris. in 6. quod verbum Concedo, est generale.

CAPUT XXIII.

De Collibus.

1. Collis quid sit, & unde dicatur.
2. Mons à colle in quibus distinguitur.

CAPUT XXIV.

De Valle.

1. Vallis quid dicatur.
2. Aequalitas plani qualis esse debet.
3. Planis appellatione quid continetur.
4. Vallis impræpotentia quid dicatur.

Vallis

VIdimus de montibus in genere: verum quia colles etiam montes dicuntur, (scribitur enim, est montis collis) id est de ipsis etiam collibus dicendum est, & dicit Bart. in tr. Tyberiadis in 5. col. ver. ab altitudine montis dici potest.

Propriè * autem collis dicitur à collendo, quasi mediocres montes qui collunt, ut exponit gl. scriptura divina: sub psalmo David, c. 13. ver. illo: *Montes exultaverunt ut arietes, & colles sicut agni oviū.* Sunt enim montes magnæ altitudinis, & communiter inculci. Colles vero mediocres altitudinis, & communiter sunt culti, & intellico colles habentes altitudinem propriam, non continuatum cum montibus habentibus majorem altitudinem. Si enim continuarentur, tunc si essent culti, dicerentur pendicula montium. Horum causa in nonnullis partibus locus magnæ altitudinis licet cultus dicitur mons: & locus parvæ altitudinis licet inclusus, dicitur collis.

Distinguuntur * autem mons à colle 2 altitudine, vel cultura ex affirmatione coletiūm. l. 1. ff. de flumin. & proprieatate per colum figurantur hi qui suæ vita sublimate supra ceteros graduntur: per montes hi figurantur, qui non sunt alta vita, per colles homines intelliguntur inferioris vita: ut est text. cum gl. vers. calum, montes, & colles. C. de summa. Trin.

De Servit. Rust. Prædior.

habent etiam in his quæ in dictis foveis & ripis committerentur.

Quid * ergo si committentur in eo loco, qui per abfractiōnem aquæ versus flumen vergit an in piano Tyberis dicetur commissum? Videtur quod non; dicit enim lex. pen. ff. de flum. ex quo a piano vergere incipit, sed dictio à separatione denotat. D. de ali. empl. l. non autem §. fin. ergo ille locus sic vergens, est separatus & distinctus à piano. Dic si queratur, an talis locus appellatione agri continetur? Et dicendum est quod non, per rationem prædictam. Si vero queritur an totali plani Tyberis appellatione continetur: advertendum est, si quoddam flumen planum vadit, ita ut a utraque parte fluminis planum Tyberis appelletur: quod in dicto loco fieret, in piano factum esse dicetur, quin immo etiam quod in ipso flumine fieret, in tali piano sub totali appellatione nominato factum esse dicetur. cum enim in ipsum flumen additus & exitus, alter quam per ipsum flumen non habeatur, nec ipius plani appellatione continetur, ut in simili in multis casibus jura dicuntur. Sic etiam ager, cum totos qui sunt in utraque parte, unius plani appellatione contineat: ergo & ipsum flumen, alias flumen medium dividetur, nec esset unus planus, sed plures, arg. D. de verb. signif. l. recte dicimus. Facit ad hoc, quia quod fiat in aqua puto, in ipsa re factum videtur, leg. is qui ut puto, in princ. ff. quod vi ant clam, & habetur per Bart. in tract. suo Tyber. in 5. col. vers. val. dicitur. Sed ibi etiam Bart. dicit, quid si alia parte fluminis essent montes vel colles, dicit quod ille locus proper aquæ attractionem vergens, plani appellatione non continetur. Sed ibi planus definir.

& locus ille ripæ fluminis cedit, *sed l.*
penult. *ff. de flumin.* etiam si ipsum flu-
men aliunde habeat *editum*, *arg. Duti*
pos. l. *si duo, §. ff. supr. ades, emm. fin.*

- 4 Et adeo * prædictis, quod valles
etiam dicuntur illæ quæ non sunt
montibus vel collibus circumdate,
sed sunt in locis inferioribus vel
cavatis aquos, & ut plurimum con-
cavatis, de quibus dicam *infra* in ele-
mento aquæ in *tit.* de vallibus aquos.

CAPUT XXV.

De Aqua.

- 1 *Aqua servituis materia.*
2 *Quicquid solo superponitur, ipsi cedit*
locus tamen in aqua.

1 A Qua * secundum nos est ele-
vatum, ideo post terram, de
aqua consequenter pro majori nostra
perfectione videndum esse putavi. Sed
ut in omnibus ordinem servemus,
prius à mari tanquam digniori exor-
dium capimus post reliqua quæ in
primis ad servituum aquæ pertinent
ut etiam ordo requirit, breviter per-
quiramus: si tamen prius unum dixe-
rimus quod in aqua minime videtur.

Nam * licet regulariter quicquid
solo superponitur, cedat solo, *l. adeo, §.*
cum in suo, D. de acq. rcr. dom. tan-
tum fucus est in aqua, quæ est supra folum;
quia tunc solum cedit aquæ, quæ su-
pra imponitur. *d.l. adeo, §. in fula.* ibi cu-
jus est ipsum flumen, & est speciale in
flumen & in mari, & in certis aquis,
in quibus locum habet jus alluvionis:
secundum Bart. *in tr. ne allu. in 6 col.*
& Bart. *in l. se plures in 8. col. in fin. C.*
de ser. v. vide etiam Bald. in litem lapil.
in pr. D. de rer. div.

CAPUT XXVI.

De Mari.

- 1 Mari quod natura omnibus patet,
servitus privata imponi non po-
teſt.
2 Domum quis vendere potest, *boc pa-*
to, quod empator ibi talem artem
exercere non possit.
3 In mari, vel maris in littore, an quis
adficare valeat: & an adficitum
sum efficiatur, & quando.
4 Civitates in mari fundata ipsorum
adficitum sunt.
5 Mare vel aliquem mari usum, aut
jurisdictionem, aut aliquis prescri-
bere valeat.
6 Mare, an aliquis tanto tempore pra-
scribere posse, cuius iniuræ memoria
in contrarium non extet.
7 Veneti qui gulphum maris Adriati-
ci, cuius memoria in contrarium
non extat possederent: ipsum mare
quoad eius jurisdictione prescrip-
serunt, & similiter Iannenses in
mari suo.
8 Maris proprietas aliquid prescrip-
tione vel consuetudine prescribi
potest.
9 Mare possedit, vel quasi, vel ali-
quam in eo jurisdictionem habui-
se, quomodo quis dicatur.
10 Veneti mari Adriatico, an possint
imponere gabellas, & merces con-
ductas contra Venetorum statuta
confiscare.

- 11 Mare, in quo aliquis non exercuit
jurisdictionem, ut possit dicere
ipam prescriptissime: an sit
alius us dominii ratione: vel
saltem quoad jurisdictionis jus,
ut maleficia que ibi committuntur
mittuntur,

De Servit. Rustic. Prædior.

- mittuntur, punire possit: & an
gentes, qui ibi ad habitandum
accident, possint judicare.
12 *ff. iudicio* quanta sit in territorio
maris coherent. & usque ad quod
spatium.
13 Insula propinqua, vel modico spatio
scire que dicatur.
14 Miliaria centum per mare, est mi-
nus duabus dictis.
15 Insula maris si esset in mari alto à
qualibet regione distans ultra
centum miliaria, quid iuris.
16 Insula Sardina Italia dicitur licet
ab Italia modico fredo distet.
17 Jurisdictionem in terra habentes,
habent etiam in mari usque ad
centum miliaria tantum: ultra
vero solum Imperatoris jurisdi-
ctionis est.
18 Papa si in mari moriat, in illa
civitate successoris electio fieri de-
bet.
19 Imperator si nihili civitatem ali-
quam donaverit, omnes ejus per-
tinencias donare videatur.
20 Delictum si esset commissum in ma-
ri inter duas civitates publica-
liter aquæ distantes, in cuius con-
finio ipsa delictum esse di-
catur.
21 Maris in eadem particula si plu-
res habent, vel ad ipsos perti-
neat: & ibi delictum commissum
fuerit, quis primò cognoscere de-
bet.
22 Contentio si oritur de his qua in
mari gesta sint, vel ad mare spe-
lent, qualiter judicandum vel
faciendum erit.
23 Mare quid sit.
24 Maria fines, an reperiatur.
25 Mare qualiter designabitur.
26 Territorij alienus appellatione, an
etiam mare comprehendatur: &

districtus per illam civitatem.
27 Civitates maritimæ, an etiam in mari
districtus habeant.

- 28 In mari existens, quod per civitatem
maritimam regitur, putat per Ve-
netos, vel Iauenes, an extra di-
strictum esse dicatur.
29 Mare rubrum, an reperiatur.

M Ati, * quod natura omnibus pa-
tet, servitus privata imponi non
potest, *l. vend. in princ. ff. comm. pred.*
quia maris communis est usus omni-
bus hominibus, utrævis, *l. litora, §. 1.*
ff. ne quid in loc. publ. & Inf. de rer. div.
*§. 1. & Linjararum ac. §. si quis me pro-
hibeat, ff. ad iur. Sed a Principe im-
poni servitus mari potest, ut dicit gl.*
in d.l. venditor. in princ. per l. serv. §. pen.
ff. de serv. Sed licet privatus in mari
servitum construere non posuerit; ta-
men se, & suos heredes per stipula-
tiones, vel contractus obligate potest, ut
non nisi in aliqua parte maris licet si-
bi, vel heredibus suis pascari, vel ali-
quid alind facere *w. q. test. cum gl. iff. in*
d.l. vend. in princ. & idem intelligi ibi
Paul. de Caſtr. in qualibet alia aqua
*publica eadem ratione. Et eodem mo-
do potest quis se obligare ad non impedi-
endum alium privatum in aqua pu-
blica, vel loc. publ. aliquid facere, non
est tamen servitus realis, vel pradi-
alis, per not. in l. ut pomer. ff. de serv. &
l. pecoris ff. de serv. ub. pred. & l. Mela.
§. fin. de ait. & cib. leg.*

Et similiter * potest quis vendere,
domum hoc pacto, quod empator non
possit ibi exercere talem artem, & va-
let ista conventione secundum Bartol.
Ang. Flot. & Dd. in d.l. venditor. in
princip. & per Paul. de Caſtr. in l. quoties
15. ff. de serv. Et his casibus non poter-
rit promittens, vel ejus heredes con-
travenire lux promissioni: & sic contra
factum

factum suum proprium, quatenus intereat eis, cui facta est promissio, licet Respublica pro suo interesse posset contravenire, l. purgantium, §. si pacificar. & l. ius publicum, D. de pac. secundum Dd. in d.l. venditor, in princ. Sed ubi non est à principe mari servitus imposta, nec à privato aliqua obligatio constituta: tunc mare passum omnibus patet, ut d. l. venditor, in princ. ejus ius communis est omnibus hominibus, ut aëris, dicit, l. littora cum simili. Et ideo si quis in mari piscari prohibeatur nulla lege privata vel publica contradicente, vel in mari retia immittere, vel educere potest agere actione injuriatum, l. in jur. §. si quis me prohibeat, ff. de injur. & l. §. si quis in mari, D. ne quid in loco publico, imo potest quis in mari piscari etiam ante aëdes meas, vel praetorium meum, nec ipsum prohibere possum, & prohibendo similiter tenor actio, injuriatum, ut est text. in d. §. si quis me prohibeat verific. usurpatum tamen.

3. Sed * quaevis nesciud in mari, vel littore mari possit quis adscribere & an adiunctionem efficiatur suum, & quando? & dic quod potest, & adiunctionem statim fit suum, cum pilas jactavit nec requirunt rei perfecio, l. ergo, §. fin. ff. de aeg. rer. dom. Nam ille est tuendus qui in littore adscribat: vel in mari, D. ne quid in loc. publ. l. 2. §. adversus, ubi utitur verbo presentis temporis scilicet, adscribat: ergo suffici si in presenti adscribit, & opus prosequatur: non autem est opus quod perfecit: & ita vult Bartol. in l. quoniam in s. colum. in fine, D. de flumin. ubi etiam declarat quando quis dicatur prosequi. Et properterea dicit Bald. in rub. D. de rer. divi in 3. col.

* Quod sic faciunt Veneti, qui sunt

fundati in mari, & de jure gentium civitates fundate in mari, sunt ipsorum adiificantum, l. in tantum in pr. eod. sit. & hac ratione dicit eleganter Bald. quod Veneti prætendunt libertatem a: quia non adiificantur in solo alius, sed si quis in solo jurisdictionali alius adscribat, illius dicitur subditus, ut not. Spec. in tit. de adif. dom. ver. quid si petetur civitas. Et prædicta vera intelligi nihil in mari aliquid fiat quo portus statio, itérve navigantium deterius fiat, l. 1. §. si in mari, D. m. quid in flum. public.

Sed * nunquid possit aliquis præscribere mare, vel aliquem uitum mari, aut jurisdictionem? & videtur quod non potest præscribere tempore: quia loca juris gentium longa possessionis præscriptione acquiri non possunt, ne est casus in l. fin. in princ. & ibi hoc not. angel. & doct. ff. de usc.

Sed * an possit præscribere tanto tempore cuius rei memoria non existat: Et videtur similiter, quod non, quia ex quo mare est commune omnibus, ut dixi: ergo videtur quod contra infantes, & nondum genitos impossibile sit præscribi posse: quia non valenti agere non currit præscriptio, l. in fine. C. de anna. præscripti. Item quia illud videtur contra ius naturale: ergo præscribi non potest, arg. d. l. fina. in l. iura sanguinis, D. de regul. iur. In contrarium videtur, quod immo tanto tempore possit acquiri: quia in mari est jurisdictione sicut in terra, ut not. in e. ubi per seculum de elect. in 6. in versio. territorium, ergo præscribi potest, l. viros, C. de divers. officiis lib. 2. & ita not. Bald. in rub. de rer. div. in 2. col. Item quia possit vel quasi cuius non existat memoria habet vim circuli, seu privilegi, aut juris constituti, l. in hoc jure, §. dulius

ductus aque, D. de aqua quae, & est. & c. super quibusdam, §. præterea, extra, de verb. signis. & c. 1. de præscript. in 6. Et hoc vult text. cum gloss. in l. usum aque, C. de aquaduct. lib. 11. & gloss. fin. secundum primam intellectum, l. diligenter, eod. sit. Sed per titul. & privilegium posset per principem conceendi, ut quis etiam privatus habeat jurisdictionem in mari, l. venditor, in princip. cum glo. ff. communia prædio. & dixi supra in princip. Ergo possessione vel quasi dicti temporis per dicti iur. Item quia mare, & alia flumina per confusitudinem pollunt præscribi, & acquiri, ut not. gloss. in d. l. usum, ergo potuerunt etiam per possessionem tantum temporis, cuius non existat memoria, quia habet vim cœsitudinis, præscribi, ut d. cap. 1. de præscript. in 6. conjuncto, c. fin. & ibi not. extra de confus. Ita tenet Bart. & Ang. & Doct. in l. sanè si mari. ff. de injuriis, & Bald. in rub. ff. de rerum divis. in 2. colum. & Angel. in l. fin. ff. de uscap. & in confus. quod incipit, schema super quo confluum queritur. & ita etiam tenui fupr., in 1. lib. in 5. quest. princip. & ex Prædictis sequitur.

Quod Veneti, * qui gulphum mari Adriatici tanto tempore, cuius non extat memoria, possederunt, ipsum mare quoad ejus jurisdictionem præscriperunt, & similiter Iauenes in mari suo, ut not. Doct. in dictis locis. Sed prædicta intelligo vera, quando allegatur titulus, seu privilegium Imperatoris, vel quod credit se, vel maiores suos habuisse jus in mari, argum. eorum que not. Bart. in l. Celsus. D. de uscap. Bald. in l. judicis. C. de rei verd. Secus si confiteretur se, & maiores suos nunquam habuisse aliquem titulum, vel aliquod jus, sed tantum

præscriptissime per dictum tempus, nam tunc non sufficeret: quia portus corruptela esset quam præscriptio, ut in antiquis, ut mal. jud. §. 1. & ibi gloss. colum. 9. & quaado longiori tempore posse discent tanto majori culpa tenerentur, ut c. fin. extra de confus. quia licet præsumptio esset juris, & de jure, tamen admittetur probatio in contrarium per confessionem partis, ut not. in anteb. sed jam necesse, que est in corpore, unde sumitur, C. de do. ante ru. & gloss. in l. in contractibus in princip. C. de non num. pec. sicut dicit in simili Ianoc. & Doct. in c. quia plerique, extra, de immunit. eccles. & c. cum Berold. extra, de re judic. & quia essent in mala fide c. fin. de præscript. & c. male fidei posseffor, de regul. iur. in 6. & licet presumatur bona fides de 30. ann. l. fin. C. unde vi. & ibi per Bart. in fin. tamen contra istam presumptionem potest probari mala fides, maximè ex confessione partis possidentis.

Item * prædicta intellige quod usum, & jurisdictionem, non autem quoad proprietatem: quia illi non potest præscribi aliqua præscriptione, vel confusitudine, l. diligenter in fin. C. de aquaduct. lib. 11. quia sunt de jure gentium, & publico, & in usu publico, ut mare, flumina navigabilia nullum tempore acquiruntur, nisi concessio Cæfaris, aut Senatus intervenerit, & hoc tener. gloss. in l. fin. ff. de uscap. quam sequitur Angel. in leg. sane si mari. ff. de injuriis. Sed hoc intelligo quando quis vellet se fundare in præscript. simpliciter: sed si vellet se fundare in tit. seu privilegio Cæfaris, & ad ipsum probandum allegaret possessionem, vel quasi, tanti temporis cuius non extat memoria, sufficeret etiam ad acquirendum dominium, super quibus

quibusdam s. præterea, de verb. signific. & per c. 3. de prescript. in 6. per l. hoc jure. s. dicitus aque, de aqua quo. & esti. juncta gl. notabilis in l. servientes prædiorum cum ibi not. per Dd. ff. de serv. & addo omnino quod dixi supra in titulo de serv. aquæ. in 8. q. prime. ver. & ex predictis sequitur decisio multarum qq. usque ad var. & q. ex predictis. decidatur, ubi posui quanno tempore præscribantur loca publica. & ius pacendi in fluminibus.

Sed dubitari potest, quomodo quis dicatur possidere, vel quasi, marevel aliquam in eo jurisdictionem? dic ille qui habet imperium in mari, dicitur mare possidere, quod patet per leges quae pertinuerunt soli principi disponere de his, ff. de verbis. oblig. l. continuit. s. cum quis ff. de contrab. empt. l. sed & Celsus in princip. & l. quominus, ff. de flumin. & ita eleganter norat Bartol. in tract. Tyberia. in it. de alveo. verscio publice jurisgientiam, & idem in esse eum tenet Bald. in l. se plures, in 4. colum. in princ. Cod. de condit. insert. quod tene menti: quia hoc allegavit contra Bruxenses, quod Iacob Garda esset totus de' territorio Veronensi: quia semper Veroneses, & Principes qui dominati sunt Verona exercerunt imperium, & jurisdictionem super loco lacu: & ita sui iudicatum per excellum consilium rogarorum Venetiarum, & idem dico de gulpho maris, quod custoditur per Venetos, & super illo exercerunt, atque exercent jurisdictionem in dicto gulpho & ita etiam observatur.

Sed * nunquid hoc pretextu posse Veneti navigantibus per mare Adriaticum in gulpho cum mercibus imponere gabellas, & confiscale mercies conductas contra Venetorum statuta? Bald. format in rubric. de rerum divis. in 2. column. ad fin.

versiculo, sed nunquid, & videretur quod non, per l. 1. Codice no. velli. impo. non posse. Item quia jus confiscandi nulli competit, nisi principi, Codice de bon. vac. l. 1. libro 10. & c. 1. in titulo qua sunt regalia in insulis feud. In contrarium videtur, quod secundum Bald. fortis mundus hodie hec jure utitur, & derogatum est legibus contraria, facit l. column. Paragrapho novam Digestis loca. Item quia ista specialis confiscandi constitudo speciali principi permissioni comparatur, ut not. in similis in authen. de mand. princip. Paragrapho. & judicare, colum. 4. Item quia Veneri in eorum imperio habent regalis, & iuris fisci, nec superiori saltem de facto, recognoscunt, ideo in mari prædicto possunt imponere gabellas, & confiscale mercies, & bona sicut in civitate Venetiarum: quia ranta jurisdictionem habent in mari, quantum in civitate Venetiarum per ea quae not. Bart. in tract. de insula in prima, & secunda colum. & dicant in question. sequent. Sed ubi non est ista consuetudo, vel ubi non haberent imperium, vel si haberent, cognoscerent ipsum à superiori, tunc non possent imponere gabellas, ut in 10. C. vell. nov. imp. nō poss.

Quid * autem de mari, in quo alius quis non exercuit jurisdictionem tantum tempore, ut possit dicere prescriptissime aliquam jurisdictionem, an licet sit nullius ratione dominij, an saltum quod jurisdictionis ius, sit alicuius, ut maleficia que ibi committuntur possit punire, & an gentes, quae ibi ad habitandum accidunt, possit judicare? Ista questio formatur per Bartol. in eo tractatu de insula, in 2. colum. qui dicit, quod pro decisione hujus questionis est videndum.

An * ille qui habet jurisdictionem

in

An * ille qui habet jurisdictionem in territorio cohæredi mari, habeat jurisdictionem in mari, & ulque ad quod spatium? & videretur dicere ipse quod non, quia mare commune est omnibus, ut sepe dictum est. In contrarium dicit eis veritatem: quia si

cum praes province debet purgare provinciam malis hominibus per terram, leg congruit. ff. de offic. pra. ita per aquam, l. prima, C. de classific. lib. 10. & ibi Bartol. dicit per illum texum: quod sicut quis potest punire delinquentes in suo territorio, ita delinquentes in mari, quod subjiciunt illi civitati vel provinciæ, allegat. l. Caesar, D. de public. & ita nota Bartol. & Ioann. And. & D. D. in c. ubi periodum in versus territorio, de elect. in 6. & vide per Angl. omnino, in leg. fane si mari, D. de injur. & Bald. in Labor. s. de vestibulo, ff. communis dividunt. & Angel. in leg. insula Italia, D. de judicis, qui dicit, quod per illum legem fuit decisum Pifri de consilio Bartol. quod delectum commissum in mari propinquum portauit civitatis Pifarum, deberet ibi puniri: quia est particula mari, quod intelligebatur subjaciere civitati Pifarum, immo plus dicit ibi Angel. si illa particula mari est in remoto mari, si tamen nulli loco terrestri est propinquior, ubi exerceretur imperium, debet Pifri puniri. Et idem dicit de aliis civitatibus, cum similis casu accidere, l. prima, C. de classific. l. 1. dicit non esse alibi. Circa quod additum dicam in seq. questio. & hoc appareat secundum Bart. in d. tractatu, si in mari quis habet jurisdictionem, multo magis habet in insulis que sunt in dicto mari. Insula b. enim illius provincie propinquæ que modo spatio distante illius provinciae esse dicuntur, d. l. Insula & L. novationem, §. 1. ff. de verb. sing.

& not. Angel. & Dd. in d. leg. insula.

Quæ autem * dicatur insula propinqua, & vel modico spatio distante? dic secundum Bart. in d. tract. per centum milliaria, vicinus enim tunc dicitur, l. 4. §. tam vicinum, ff. de dam. insul. & extr. de script. c. nonnulli, ubi dicitur, quod in duas dietas non dicitur locus remorū.

Constat autem, * quod centum milia per mare, est minus duabus diebus, & quod usque ad centum millaria dicatur locus propinquus, probatur in l. quincunx. C. de Epis. & cler. & hoc singulariter tene meni, quod habentes jurisdictionem in territorio cohærente mari, dicuntur habere jurisdictionem etiam in mari & insulis quæ sunt in mari vicino usque ad centum millaria: & possunt ipsi capere & punire delinquentes in mari usque ad centum millaria, sicut in terra in suo territorio. Quod not. quia habui de facto pro Januensis contra Venetos; quia Dominus Lauredanti cepit Mauritium Catonium Januensem, qui capi non poterat, quia non erat in mari Venetorum & pe- tebat 33. milia ducatorum pro damno dabo. Ego inter alias feci unam positionem, quod mare in quo captus fuerat, nō erat propinquus alicui loco terrestri seu territorio: quam ipsi modo, & confessus est creditor non potuisse capi, ex quo non erat in gulpho Venetorum, & allegavi Bart. & Angel. de quibus supra, propter quod de modo venierunt ad concordiam.

Sed * quid si insula mari est in mari alto à qualibet regione distans ultra centum milliaras bartol. in d. rr. de insula in 2. col. dicit, quod hoc casu non potest nobis dici vicina vel propinqua, per l. pen. §. Paulus respondit. ff. de aqua. rer. dom. & L. novationem, §. 1. ff. de verb. sing. in simili. Insula de rer. divisi. §. insula.

III. 111.

Ex

16. Et ideo concludit quod insula Sardinia Italiam dicitur, licet ab Italia modico freco distet. Si autem nec alterius insulae est vicina, tunc non possumus dicere, quod aliquis in ea habeat jurisdictionem, nisi Imperator a qui est dominus totius mundi, l. deprecatio ff. ad l. Rho. de j. Et unde dicit Bart, quod talis insula occupanti concederetur quoad dominium, sed si quoad jurisdictionem pro magistratu vel Re-
ctore se gesserit abique principis ius-
fatu, intellige in illa insula temora, inci-
derent in leg. Jul. majstat. l. 3. ff. ad l. Iul.
mag. et. & hoc secundum iura civilia,
sed secundum ius gerium gentes que
dictam insulam occuparent, facerent
sibi regem, l. ex hoc iure gent. ff. de just.
& iur. & illas manus regia regete, i.e.
ei ea praeff. de orig. iur. & hoc servan-
dum effet inter gentes, quando nec ju-
re Romano nec alio iure utuntur.

17. Et ex praedictis not. Bart. valentes
habere jurisdictionem in terra, habere
eriam in mari usque ad centum milia-
ria * rancum: ultra vero quod sit so-
lum iurisdictione Imperatoris. Sed Ang.
in d. l. insula Italia. de jud. ut dixi in
quasi preceps, vult, quod habent etiam
jurisdictionem in mari & ejus insulis
valde remoto, dummodo alij loco ter-
restri non sint magis propinquæ. Facit
ad predicta gloss. l. in c. quoniam, &
quod ibi not. extr. de deci. Et addo que
not. Bart. in l. 2. C. de nautr. lib. 11.

18. Unde ex hoc sequitur, * si Papa mo-
ritur in mari, in illa civitate, debet fieri
electio successoris Papæ secundum
Joan. And. in c. ubi periculum, de elect. in
6. & Ang. in l. sane si-mari. D. de injur.
19. Item * si Imperator donat mihi ci-
vatem, videtur donare & omnes per-
tinentias, quibus loguntur Innoc. in
excus ad sedem, ext. de ref. spo. & tam
in mari, quam in terra quia mare sicut

terta distinguuntur: ut not. in d. c. ubi peri-
culum, & l. 1. C. de cl. ff. lib. 11. & leg.
deprecatio ff. ad l. Rho. de j. & ita nor.
Bald. in l. beneficiorum in 2. column. in princ.
ff. de consi. princ.

Sed * quid si inter duas civitates 20
panetaaliter aque distantes esset de-
listum communis in mari, tunc
dicitur esse communis in confinio,
quod est commune utriusque civita-
tis, l. arbor. in princ. & q. de visibili. ff.
communi divid. Et ideo pariter ad
utramque spectat cognitio criminis,
& contractus, sicut quando panetaaliter
in confinio plurimum civitatum in
terra delinquitur vel contrahitur, fe-
cundum Ang. in d. l. sane si mari.

Sed * quid si in eadem particula 21
maris plures habitent, vel ad ipsos per-
tineat? tunc quilibet poterit cognosc-
ere, & erit locus praeventioni, l. si quis
potest ff. de iude. & præveniente intelligi-
git quantum ad imperium, qui de-
linquentem capit in mari. Nam per
personalem capturam intelligitur ju-
risdictione esse præventa, secundum Jo.
And. in c. de dec. & obli. in novella,
quem sequitur Angel. in dict. l. sane si
mari, in fin.

Sed * si oritur contentio de his, qua-
gesta sunt in mari, vel ad mare pectorat,
qualiter erit iudicandum vel facien-
dum; die quod mari confutudo ser-
vanda est, ut ex text. not. in auth. de nü-
nanzi. §. fin. col. 11. & hoc not. gloss. quod
intelligit quando non repugnat iuri
legibus, & sic dicit debet intelligi. l.
deprecatio de l. Rho. de j. & quod mari-
nis confutudo sit servada, tenet Bald.
in d. l. abferv. & antequam per illum text.
ff. de off. procons. & hoc inducit argu-
mentum ad cursum bravij Venetorum,
cum fieri debeat per mare, sicut usita-
rum est. & alij similiter per mare cum
ballistis solent ludere, ut alibi consue-
tum

tum est. Et vide apud Muranum, qua-
est projè citatem Venetiarum, ubi
sunt pulchra virrea. Ultimo pro com-
plemento à parte maris subiicio ali-
quas questiones, licet non tantum
propriæ servitutis materiam, viriles ta-
men erunt pro ipsius declaratione.

23. Et primò * quare quid si mare, se-
cundum Bart. in tract. de insula, in prin.
est collectio multarum aquarum falsa-
rū, propriè enim mare ab amaritudine
dicitur, & oportet, ut cum mari conti-
neatur, alias enim licet mare appelleretur
mare, tamen non est: sed potius flag-
num, vel lacus: & tunc est juris priva-
ti vel publici, ut de flumine dicitur.

24. Secundo quarto *, an reperiantur
fines; dic quod sic, ut not. in c. ubi peri-
culum, de electio. in 6. & notar. Bald. l. si
testamentum. C. de insitut. & sufficiut.
sub conditione.

25. Tertio quarto * qualiter designabili-
tur mare; dic per terram propinquum,
cui mare magis adhaeret, & sub qua
distinguuntur secundum Bald. in
d. l. testimoniis alleg. in auth. ornes, ut
obea. judic. §. 1.

26. Quarto quarto *, an appellazione
territoriū alicujus civitatis comprehe-
ndatur etiam mare, & districtus per illā
civitatem? & videtur quod sic, maxi-
mè in favorabilibus, ut not. in d. c. ubi
periculum, & ibi per Dominum Mar-
cum, & Dott. in §. porr.

27. Quinto quarto *, an civitates mari-
timæ etiam in mari habent districtus?
dic quod sic, ut not. Ioan. Mo. in d. c.
ubi periculum.

28. Sexto quarto *, an existens in mari,
quod regitur per civitatem mariti-
mam, potè per Venetos, vel Januenses,
dicitur esse ultra districtum? dic quod
non, in d. c. ubi potest jus reddi, sicut Veneti-
i, Januae: ut per Bald. in l. 1. C. de
sem. ex peric. recit.

Septimo & ultimo quarto, * an mare 29
rubris reperiatur, dic quod sic, text. est
in l. si non sunt. §. fin. ff. de auro, & argen-
te. Cætera circa materiam maris,
vide que scribit Bart. in tractatu de in-
sula, & qua dicam in tribus seq. titulus.

ADDITIO.

2. **Libertatem.** Veneti dieuntur de
populo Ro. Bart. in l. hosti de captiis,
nec recognoscunt superiorem ex pre-
scriptione. Bart. ibi, & Bald. in l. D. de
re div. & sunt domini mari Adriatici
& littorum ejus, scilicet, in genere,
non in specie: quia littora sunt civita-
tib[us] adiacentium littori. Bald. in l. pen.
C. de cond. infer. & vide Bart. l. quoniamus,
2. q. de flum. & in l. sane. D. de injur. &
Salic. in l.; C. de naut. san. & per Bart.
Capol. in L. eum qui vellit, de verb. sign.
b. **Insula.** Insula maris sum subiecte
civitati magis vicina, l. insula & ibi Dd.
& Bart. D. de iude. ubi etiam Bart. di-
cit de piratis se reducentibus ad insu-
las: quia conveniunt possunt in civitate
vicina insula, addo etiam Bart. in tract.
Tyber 2. part. de insula, in princ.

c. **Insula.** Distans à terra ultra cen-
tum millaria, nullius est, nisi occu-
pantis, vide Bart. in d. tract. Tyber.
d. **Iurisdictione.** Imperator habet iurisdi-
ctionem generalem, Bald. in c. ad hoc
in 4. column. de pac. iur. firm. & Bald. in l.
2. C. in quibus cas. col. lib. 11. ubi dicit,
quod habet dominium generale &
universale in omnibus rebus, sed non
particulare, vide Bart. in extravag. ad
reprim. ver. st. totius urbis, & Alex. con-
sil. 76. 2. parte, & Alba. in c. vinera-
bilem, de elect.

CAPUT XXVII.

De littore maris.

1. *Litus maris est quatenus bybernus*
scilicet maximus excurrit.
 2. *Litoria sub eius imperio esse dicuntur.*
 3. *In litorie maris qui fieri licet sit.*
 4. *Terra que est in mari vel arena maris, eius esse dicatur.*
 5. *Fundatio in aliis us vel fluminis impe-
tu lignanina, vel vegeta, vel alia
res projecta sunt, quid de illis fieri
debet.*

Litus maris est,* quatenus hyber-
nus fluvius maximus excurrit, leg-
itus, D. de ve. signif. & Inſt. de rer.
divis. §. finnae, fuit mare naturali ju-
re commune et omnium: s. A. & littor-
aria maris communia sunt, l. in ff. de
rer. divis. & Inſt. cod. tit. §. & propter
hoc nemo ad littorum maris accedere
prohibetur, dummodo a villis, & mo-
numenſis, & adiſciſis feſtinaſt, l.
nemo, D. de rer. divis. & §. 1.

Littera* in quibus populis Rom.
habet imperium, populi Rom. effi-
dicuntur, l. littera in princ. D. ne quid in
loco publ. quod intellige quoad iuriſ-
dictionem, vel proteſtationem; ſed quoad
ut uſu ſunt communia, ſu ad §. 1. &
ibi glo. in vers. per hoc, & gl. in al. littera,
quod verā ad dominium ſea ad pro-
prietatem, ſunt in bonis nullius, ut §.
litterum. Inſt. de rer. divis. & ita etiam
vult Bald. in rubr. D. cod. tit. in 4. col.
vers. ſed quid ſe adiſciſum, ſicut in nullius
juriſdictione et Caſafas, & ſic ita tria
ſunt diſta, proprieſtas, uſus, juriſdi-
cio, ſed prot. cōcio, ut dicit Bald. ſe-
cundum Jac. de Ra. in leg. quedam. D.
de rer. divis.

3 In * littore maris, licitum est casam

ponere, in qua pescatores se recipiant; *l. riparum*, & *s. fin.* de rer. divis. & licetum est edificare in mari, ut fecerunt Veneti: ut dixit Bald. in rubr. de rer. divis. in 4. col. & dixi in tis. preaced. in prin. & quod quis in litorie maris edificaret, ipsius erit, sed sublato adiicio, vel collapso jure quasi postliminij, revertitur locus in pristina causa, & si alius in eodem loco edificaverit, ius fieri, in tantum in princ. D. de rer. divis. & l. qua in littore in princ. D. de acquir. rer. dom. fecis. si pro parte tantum esset collapsum, vel si fundamenta in totum remanserint, vel pro majori parte: ut ibi, secundum Bald. & quia dixi licetum esse in litorie edificare, intellige nisi usus publicus impeditetur, *l. in littore*, *D. ne quid in loco publ.* Item intellige, quādo edificatio de nemo fentit damnum, l. 2. s. *adversus*, cod. iii. & intelligitur quis edificare, quando in litorie pilas jaecaverint, non autem requiriunt rei perfectio, l. ergo, *s. fin.* *D. de acquir. rer. dom.* ut dixi in tis. preaced. vers. sed queritur utrum in mari. Item licetum est in litorie maris teria defiscare, & ex mari ad littus deducere, *l. riparum*, *in princ.* *D. de rer. divis.* & *l. fissuri*, cod. tit. *s. littorum*. Item lapilli, & gemmæ, ceteraque in litorie inventa, jure naturali statim nostra sunt.

Item * quid de terra, quia est in mari vel arena maris; dic idem, quod dixi de mari vel littore, ut *s. 4. littorum*, *in fin.* & idem licetum est cuilibet accipere gemmam, vel arenam maris, & efficietur occupantis, & exportantis, securus est de lapidisibus, & aliis, quia in litorie ex causa naufragij, vel vehiculo aliquius cedercent, quia non licet ea capere, imo qui accipit animo fibi accirendi, magis quam fur est: ut l. 1. & 2. *D. de incend. ruin.* & naufrag. de qua materia vide in *l. eum*, & *autem*.

De Servit. Rust. Prædior.

*navigia, C. de Fort. & Feder. de Sen. in
conf. 102, quod incipit, Domine Fran-
cise. Idem esset quando ex vi flumi-
nis ligna, vel rates, vel aliae res ad lit-
sus maris, vel ad fundum aliquius per-
venierint, & ibi dicit eleganter.*

Quod * si in fundum alicuius projecta sunt lignamina, vel vegetes, vel aliae res ex impetu fluminis, si agro noceant, si dominus agri vult fas, & licet, facere confluum est, ut per judicem fieri faciat proclamationes in locis vicinis, ut dominus res illas tollat intra cerum terminum: alias illae res pro derelictis habeantur, & occupanti concedantur: maximè si illae res sunt viles, ex causa namque quis compelli potest agere, nos in*s.l.* Cui nemo invicit. Hic autem subiecta cauila, quia illae res nocent agris alienis, dicit ramen quod securior via est, ut post aliquod tempus post dictam proclamationem vendentur dicentes res, & pretium pauperibus, erogatur, arg*e.cum tu.ext.de ius* cum simili, quia non, quia sepe contingit ubi sunt fluminis rapida & torrentia.

CAPUT XXVIII.

De Portu.

- Portus, statio, & angiportus quid propri sint.*
 - Portus, & summa publica sunt, licet civitates Italie de confusione ea sicut imperium pre criererit.*
 - Portus omnis in solo insula est.*
 - Portus marii communis ingenio fabricari, an omnium populorum publici sint, an vero edificantur,*
 - Testamentum factum in potestate Soldani, an dicatur factum in terris Soldani;*
 - Moles in mari proiecta causa sa-*

vel teritorii illius loci, in quo est portus, habeat regalia, quia tunc ad eum spectant illa regalia. Et quando Papa, vel Imperator facit aliquem regem, quarumque libi omnia regalia quasi specialiter concessa, secundum Bald in d. a. circa p. v. vide quo statim dicunt infra vers. 16, quod o iuxta a pred. d. Hodie vero civitates Italie libi de consuetudine praescripsum merum imperium, & ita portus, & summa, licet de jure communi sint Principis; ut d. c., pro quo facit gl. m. magno in f. 5. s. 15. statuandam in auctoritate de fidej. cum legi.